

NYTTARSTALE 1. JANUAR 1980

Landsmenn.

I dag har vi lagt et tiår bak oss. 1970-årene er historie.

Så tar vi sammen fatt på 1980-årene. Det er du og jeg som skal gi det nye året og det nye tiåret innhold.

- 2 -

La oss bli enige om å begynne arbeidet med fortrøstning og optimisme. Problemer er det nok av, men det er allikevel de store mulighetenes tiår som ligger foran oss.

For tredve år siden skrev den engelske forfatter George Orwell boka "1984".

Forfatterens framtidssyn var mørkt og pessimistisk. Han så for seg et samfunn med sterkt oppdrevet teknologi. Arbeidsliv, produksjon, ja hele samfunnet var ledet av en hard umenneskelig teknikk.

Personlig frihet var borte. Menneskenes liv og tanker ble styrt gjennom datamaskiner. Alle spor av folkestyre ble visket ut.

Nå har vi altså da tatt det første lille skrittet inn i 80-årene. Vi har lagt bak oss det meste av det tidsspenn som denne framtidsromanen beskriver.

Vi må bare erkjenne at forfatteren med utrolig treffsikkerhet har fanget inn den voldsomme tekniske utvikling.

Vi må videre gjøre oss klar over at vår evne til å styre og å forme teknologiens tidsalder verken nasjonalt eller internasjonalt har utviklet seg like raskt som teknologien selv.

Men allikevel har erkjennelsen av dette faktum blitt så klar at ingen i dag vil bestride behovet for til stadighet å utvikle og å styrke demokratiets evne til vern om enkeltmennesket.

1970-årene ble preget av kamp for frihet, selvstendighet, menneskeverd og demokrati.

Gjennom sterke brytninger vokste det fram en erkjennelse av et behov for samarbeid verdensdeler og nasjoner imellom.

Nye former for organisasjon i vårt eget samfunn med en gryende medbestemmelse i arbeidsliv og økonomisk liv, vokste frem.

Spiren til noe nytt er lagt.

I 1980-årene må disse tendensene vokse seg sterkere og mer omfattende.

Det går bare én trygg vei inn i framtida.

Nasjonalistiske og ideologiske skiller må bli brutt ned av vilje og evne til forpliktende samarbeid land og nasjoner imellom.

Dersom mulighetene i åra foran oss skal kunne bli utnyttet til beste for mennesket er en stadig utvikling av det demokratiske folkestyre en forutsetning.

Dette skal til dersom ikke George Orwells framtidspessimisme skal bli en dyster realitet.

Et tilbakeblikk på 1970-åra forteller oss at det dessverre enda synes å være langt frem til en situasjon hvor vi har lært å leve med hverandre i fred og fordragelighet.

Men allikevel har freden, samarbeidet og demokratiet også vunnet store seire i dette tiåret.

I vår egen verdensdel har vi sett at Hellas, Spania og Portugal har greid å ta seg ut av generasjoners diktatur og inn i demokratiet. Ja, vi har også kunnet glede oss over at disse unge demokratiene har vist levedyktighet.

Frigjøringsprosessen i Afrika er kommet et betydelig skritt nærmere målet.

I det fjerne Østen er den lange og bitre Vietnamkrigen brakt til avslutning.

Det er allikevel med bekymring og sorg vi må se at denne delen av verden ennå ikke er preget av demokrati og framskritt for menneskeverdet. Hundretusener av flyktninger forteller oss om fortsatt ufattelige menneskelige lidelser.

På tross av fredsavtalen mellom Israel og Egypt er situasjonen i Midt-Østen fortsatt spent og farlig.

I Iran er sjahens diktaturvelde skiftet ut med et nytt preget av fanatisme og vold.

Sovjetsamveldets innmarsj i Afghanistan i de siste dagene har fylt oss alle med dyp uro.

Ved denne aksjonen er det skapt en tilspisset situasjon i et fra før brennbart område.

Jeg har allerede understreket overfor de sovjetiske myndigheter at Norge tar avstand fra enhver form for innblanding i andre lands indre forhold.

Jeg vil igjen rette en inntrengende appell til de sovjetiske myndigheter om å besinne seg.

I vår egen verdensdel kan vi se tilbake på historiens lengste periode med fred.

Eller hvordan er det? Tør vi å ta et slikt ord som

fred i vår munn?

Det faller noe vanskelig når vi vet at denne fred hviler på en stadig mer utviklet terrorbalanse.

Men så lenge vi ikke har noe annet å sette i stedet, må vi se den bitre realitet i øynene, at denne balansen må opprettholdes.

Men vi har aldri lov til å akseptere terrorbalansen som et mål. Den må være et middel.

Det er og blir supermaktenes ansvar å komme ut av denne situasjonen.

Men de små land har også sitt ansvar og sin oppgave. alle skuffelser må vi
På tross av/ nytte alle muligheter for at terrorbalansen kan bli avløst av avspenning og reell nedrustning.

For at vi skal lykkes med denne oppgaven må vi ta utgangspunkt i de harde realiteter som omgir oss.

Vi må gi klar beskjed om at vi har evne og vilje til å forsvare vår egen suverenitet.

Det er på et slikt grunnlag vi kan gjøre vår innsats for å bringe stormaktene frem til forhandlingsbordet.

1970-årene ga oss et brudd i utviklingstendensene hos de vestlige industriland.

For sent ble vi klar over at vår velstand og

11
vekst i for stor grad hvilte på en ustabil utvikling
og energikilder som var
politisk og fysiske usikre. Vi fikk den såkalte oljekrise.

Vi fikk en eksplosjonsartet vekst i oljepriser.
Vi fikk inflasjon, vi fikk mangel på økonomisk ^{balanse} industrilandene
imellom. En lang sammenhengende vekstperiode
ble brutt.

Dette skapte betydelige problemer for de vestlige
industriland. Igjen viste det seg at vi totalt manglet
evnen til et forpliktende internasjonalt samarbeid som kunne
hindre at 20 millioner mennesker ble arbeidsløse.

Men hardest slo dette mot de fattige utviklings-
landene. De ble enda fattigere. Gapet mellom de rike og

- 12 -

de underutviklede landene bare økte.

De fleste har innsett at dette er en
av vår tids største, mest dyptgripende og farligste
problem. De underutviklede land i verden ber ikke lenger
om rettferdighet. De krever det.

Vi må bare erkjenne at de har rett til å kreve.

I 1970-årene skapte vi ideen om en ny økonomisk
verdensorden.

På samme måte som vi i vårt land bekjempet fattig-
dommen med en ny måte å fordele samfunnsgodene på,
på samme måte krever de fattige land i verden i dag en ny
fordeling av godene.

Vi har ikke lov til å kalle oss humanister og
demokrater uten at vi gjør mer for å løse dette uverdige

problem.

1980-årene må bli den tidsepoken da en ny økonomisk verdensorden ikke bare blir et begrep, men en realitet.

Dette vil også møte oss i vår egen hverdag.

For vårt eget vedkommende har vi hittil kommet vel igjennom en vanskelig internasjonal situasjon.

Det er mange grunner til dette.

En av dem er at vi nettopp i 1970-årene har tatt skrittet inn i en ny epoke i vår økonomiske historie.

Oljeproduksjonen og den store virksomhet omkring denne, har gitt sin virkning.

Men dette er ikke hele forklaringen.

I en presset situasjon har dere alle sammen igjen vist evne til innsats og selvdisciplin.

Det har vakt internasjonal oppsikt at vi i Norge uten de store rystelsene i vårt arbeids- og næringsliv har frosset fast inntektene i 15 måneder.

For enkelte har dette bare betydd å gi avkall på en stadig voksende velstand.

Men for andre med en lav inntekt og mange å forsørge har det kostet.

Jeg føler et behov for å takke alle for forståelse og vilje til innsats.

Gjennom vilje til moderasjon og samfunnssolidaritet har vi skapt bedre balanse i vår økonomi og større trygghet for framtida.

Nye utfordringer møter oss. Utryggheten i den internasjonale økonomi er der fremdeles.

Men med den samme vilje til moderasjon og disiplin skal vi løse problemene.

I det år som ligger foran oss skal vi igjen igjennom et bredt pris- og inntektsoppgjør.

Problemstillingen kan fortsatt være et størst mulig inntektstillegg og dermed flere mennesker ut i arbeidsløshet.

Jeg føler meg trygg på at de fleste i Norge vil velge tryggheten for arbeid og inntekt.

Jeg føler meg videre sikker på at det er til stede en vilje til å bruke de muligheter vi har, i første rekke til beste for de grupper som trenger en bedring i sin økonomiske situasjon.

70-årene var en rik vekstperiode for Norge. Fra 1970 til 1980 økte vi våre felles inntekter med hele 55 prosent.

De midlene vi brukte i fellesskap over offentlig budsjetter til utbygging av veier, skoler, sykehus, sikring av arbeidsplasser og utbygging av Norge økte med hele 65 prosent.

Det private forbruk steg med 35 prosent.

Hver fjerde familie bor i leiligheter som er bygd i dette 10-året.

Men kanskje det mest betydningsfulle som skjedde i 1970-årene var at vi ble mer oppmerksom på behovet for å verne om det menneskelige miljø, på arbeidsplassen og ute i den rike naturen vår.

Det som vil få størst betydning for årene som ligger foran, er at vi har lært oss ikke bare å spørre om hvor stor vekst vi fra år til år skal få, men hva denne veksten inneholder.

Vi trenger fortsatt i vårt land å bygge ut nye arbeidsplasser, trygge våre gamle og nye næringer, skape virksomhet ute i distriktene, gi muligheter for de unge menneskene som med god utdanning går inn i vårt samfunn.

Her er den økonomiske vekst nødvendig, og her er den også meningsfylt.

Vi har kommet så langt i vår materielle velstand i vårt samfunn at vi ikke bare har behov for, men også råd til, å satse på det menneskelige miljø.

For mange unge mennesker blir rammet av stoffmisbrukets forbannelse.

For mange familier møter utrygghet i oppbrudd og omstilling.

For mange eldre mennesker lever i isolasjon og ensomhet.

For mange arbeidsplasser og bomiljøer er skjemet av støy og forurensning.

Vi skal gjøre vårt velstandssamfunn bedre å bo i. I dette ligger at de menneskelige hensyn må få større plass i hele vår samfunnshusholdning.

Ny teknikk har gjort oss stadig mer effektive, ja så effektive at vi truer det naturgrunnlag som vi er

sjebnesvangert avhengig av.

Kanskje dette særlig preger Nord-Norge og våre kystdistrikter.

Det har vært og er nødvendig å gå til sterk reduksjon av våre fiskefangster, nettopp for å hindre at havet skal bli et tomt hav.

Denne nødvendige prosessen rammer hardest i distrikter som fra før har det svakeste næringsgrunnlag.

Det vil være meningsløst om de menneskene som bor i disse distriktene skal bære disse problemene alene.

Vi må alle i fellesskap være innstilt på å satse mer for å trygge arbeid, bosetting og framtid i vår nordlige landsdel og i våre kysdistrikter.

Ny teknologi tar plass også i våre fabrikker, på våre kontorer, i forretningene og i administrasjonen.

Automatikk, datamaskiner og elektronhjernener tar over der menneskene tidligere var beskjeftiget.

Dette gir oss nye muligheter, men også store nye oppgaver å løse.

Er vi hjelpesløse overfor dette? Nei, vi er ikke det.

Vi må skaffe oss kunnskaper, og vi må skaffe oss bevissthet i evnen til å styre disse nye redskapene.

Igjen er det spørsmål om du og jeg er innstilt på å gå inn i et aktivt demokratisk samarbeidssystem, der vi skal forme teknologiens tidsalder, og ikke bli formet av den.

La meg så på denne første dagen i det nye året sende hilsen og gode ønsker til alle i hele Norge. Fra Lindesnes i sør til Longyearbyen og Ny-Alesund i nord.

I landet vårt i dag er det mange mennesker som har kommet fra land og kulturer som ligger fjernt fra oss. De har kommet til Norge for å by frem sin arbeidskraft og finne en sikker framtid for seg og sin familie.

Jeg vil gjerne hilse dere på denne første dagen i året.

Jeg vet at det er mange som særlig i høytidsdagene føler savnet av mennesker som sto dem nær. Ensomhetsfølelsen er kanskje sterkere enn forhåpningene til det nye året. Ikke minst kan dette gjelde mange syke og eldre

mennesker.

Jeg sender en hilsen til alle dere.

Jeg hilser også til alle de som må skjøtte arbeidet sitt mens vi andre er hjemme og feirer nytt-år sammen med familie og venner.

Jeg vil også benytte anledningen til å hilse arbeiderne på oljefeltene i Nordsjøen. Sjøfolkene som seiler ute, utenriktjenestens folk. De som er engasjert i utviklingshjelpen og de som arbeider i misjonens tjeneste. Til soldatene våre som gjør en fredsbevarende innsats i Libanon og alle andre nordmenn som i dag befinner seg utenfor landets grenser.

I ærbødighet sender jeg en spesiell hilsen og alle gode ønsker til Kong Olav og hans familie.

Jeg er sikker om å bli forstått når jeg i min hilsen til Konge-familien føyer til en anerkjennelse til Kronprins

Harald og Kronprinsesse Sonja for den store innsatsen de har gjort internasjonalt i 1979. På en verdig og pliktoppfyllende måte har de vært med å gjøre Norge, norsk arbeid og norske produkter kjent i utlandet. Særlig gjorde det et sterkt inntrykk når vår Kronprinsesse på en varm og menneskelig måte gjorde oss alle klar over det internasjonale flyktningeproblem med dets ufattelige menneskelige lidelser.

Og så til slutt til alle dere som jeg har møtt gjennom radio og fjernsyn i kveld.

Et godt nytt år.